

HERMAN SEILER:

Katolsk sociallära i USA

Vissa centrala begrepp i katolsk sociallära såsom subsidiaritet har på senare tid dykt upp även i den svenska debatten. Det kan därför vara av intresse att anmäla en publikation av professor Henry W Briefs, Georgetown University, Washington DC (nu Woodstock Theological Center) som ursprungligen publicerats i America och nu föreligger på tyska i en serie *Skrifter om ekonomisk politik*:

Henry W Briefs: **Theologische Konzeptionen und ökonomische Realität. Neue Ueberlegungen zur katholischen Soziallehre.** Gustav Fischer, Stuttgart – Jena – New York 1992

Den som inte avskräcks av en akademisk titel hittar här en kortfattad introduktion till den katolska socialläran såsom den utvecklats av påven Leo XIII i rundskrivelsen *Rerum novarum* (1891), Pius XII i *Quadragesimo anno* (1931), Johannes XXIII i *Mater et magistra* (1961), i Andra vaticankonciliet pastoralkonstitution *Gaudium et spes* (Kyrkan i världen av i dag, 1965) och i dokumentet från den andra biskopssynoden i Rom 1974 *De justitia in mundo* (Justice in the world). Denna sociallära (som kanske snarare bör kallas en katolsk socialetik) kontrasteras här mot amerikanska biskoparnas herdabrev US Bishops Pastoral Message and Letter, *Economic Justice for All: Catholic Social Teaching and the US Economy*, 1986.

Katolikerna i USA:s politiska föreställningsvärld har traditionellt varit nära förknippade med vissa privatmoraliska frågor (abort, äktenskap, skilsmässa m m). Under de senaste 25 åren, alltså sedan

Andra vaticankonciliet, har nya perspektiv anlagts. Genom konciliet and, i synnerhet med anledning av konciliet pastoralkonstitution *Gaudium et spes* och det positiva ställningstagandet i dokumentet om religionsfriheten, har de amerikanska biskoparna resp den amerikanska katolicismen alltmer blivit medveten om att kyrkan är en "Public Church" med ett moraliskt ansvar för de samhällspolitiska och samhällsetiska problemen.

Briefs koncentrerar sig i sin mångfasetterade uppgörelse med de amerikanska biskoparnas herdabrev i grunden på en fråga som David Hollenbach, en huvudmedarbetare i herdabrevet, framhåller: Kräver de amerikanska biskoparna med sin "option for the poor" som grundläggande rättvisekrav inte något som överskrider den traditionella etiken i katolsk sociallära? Hollenbach, som uppenbart har tagit starka intryck av den europeiska sk "politiska teologin", anser att *Justice for All* kräver en omstrukturering av den amerikanska samhällsekonomin och samhällsstrukturen. Orättvisa är enligt honom människors "marginalisering" i deras politiska och ekonomiska kontext. Kravet på rättvisa syftar därför enligt Hollenbach företrädesvis på en omfördelning av politiska och ekonomiska rättigheter. De maktlösa skall kunna delta i beslutsprocesserna och rättvisan skall förstås som "rättvisa genom deltagande".

Vi behöver inte närmare gå in på Briefs uppgörelse med David Hollenbachs tolkning av *Justice for All* och påvarnas sociallära. Det egentligt intressanta för svenska läsare torde främst ligga i den inblick i den amerikanska katolicismens uppgörelse med socialietiskt och samhällspolitiskt tänkande som framställningen speglar.

Den kan kanske antydningssvis karaktäriseras genom en "ordningsetisk" uppfattning av rättvisekravet i samhällspolitiken och en "förändringsetik", syftande till en integrering av "marginaliserade", fattiga och förtryckta till att bli "aktiva subjekt" i samhället.

Man kan emellertid beklaga att Briefs i sin uppgörelse inte fördjupat sig mer i Johannes Paulus II:s senaste rundskrivelse *Centesimus annus* (15.5.1991), där påven å ena sidan bejakar den fria marknadsekonomin men samtidigt också beto-

nar kravet på förändringar och på en omfördelning i världsekonomin så att rättvisare förhållanden skulle kunna åstadkommas mellan i- och u-länder. Utifrån denna nya infallsvinkel skulle det ha varit av intresse att få veta något om hur den amerikanska diskussionen har påverkats av denna encyklika.

Briefs framställning rör sig på en relativt hög abstraktionsnivå. För europeiska läsare skulle några närmare upplysningar om de amerikanska katolska socialteoretikerna ha varit värdefulla.

DANNE NORDLING:

Är människan osjälvisk?

I den ideologiska debatten har den tongivande uppfattningen under lång tid varit att människan egentligen är osjälvisk. Enkla moralsociologiska studier visar visserligen att människorna i många fall agerar med ett uppenbart, om än ibland långsiktigt, egenintresse för ögonen. Och inte sällan hänger de sig åt en rovgirig egoism av det mest brutala slag – nu senast demonstrerad i Somalia och det gamla Jugoslavien.

Richard Dawkins: **Den själviska genen. En socialbiologisk studie.** Prisma 1992

Men doktrinen om människans osjälviskhet förklarar de egoistiska yttringarna med ett osunt inflytande från kulturen och civilisationen manifesterat speciellt i föreställningen om äganderätten. Den

"ädle vilden", det kommunistiska "ursamhället" och den urkristna egendomsgemenskapen är exempel på föreställningar om människans altruistiska natur när den enskilda äganderätten inte praktiseras. I den romantiska utopismens föreställningsvärld, som bygger på en atavistisk längtan tillbaka till dessa "altruistiska" samhällen i modern form, är människans medfödda osjälviskhet själva kardinalpunkten. Utan en osjälvisk natur eller åtminstone en formbar natur (som ett "oskrivet blad") kan ett samhälle utan "ekonomistiska" marknadstransaktioner bara genomföras med tvång. Utopin tappar i så fall en stor del av sin attraktionskraft.

Här finner vi orsaken till att det framstår som oerhört viktigt för de utopiska ideologiernas företrädare att undertrycka